

Anvendelse af små tavler til 0. klasse

Af Pernille Frost

Det er en kæmpe opgave at forstå og huske 2x24 bogstavtegn og deres abstrakte lyde, og de fleste voksne undervurderer den indsats der skal til for at mestre bogstaver og lyde. Hukommelsen for bogstaver skal derfor stimuleres begge veje: fra skrevet bogstav til at sige navn/lyd, og omvendt fra navn/lyd til at skrive bogstavet. Det sidste sker for sjældent i selve undervisningen, og når det forekommer, er det enten i test og evalueringer (som er relativt sjældne), eller når eleverne selv bønrestaver. Men når de bønrestaver, får de ikke trænet de bogstaver de endnu ikke kan huske (de sætter fx en streg i stedet). Med små tavler kan man få mere fokus på at skrive bogstaver og små ord. Desuden kan man med tavlerne have fokus på hvordan bogstavernes indbyrdes størrelsesforhold, placering og skriveveje er, og her ligger faktisk endnu en støtte til hukommelsen.

Tavlerne har to sider: på den ene er skrivehuset, og på den anden er en ren linje. Det giver mulighed for at tale om/skrive bogstaverne som de ser ud når de "flytter hjemmefra" eller bare "går en tur". De fleste elever skriver bogstaver med underlængder på selve linjen, fordi der ikke har været fokus på hvordan "gulvet" i huset er det samme som grundlinjen man skriver på.

I systemet Molevitten anbefaler jeg at eleverne lærer at skrive de nye bogstavers form først i luften, så grovmotorisk og endelig finmotorisk på papir. Tavlerne kan bruges til at øve nye former grovmotorisk.

Tavlerne kan også bruges til at bønrestave korte ord og til at skrive tal. Og de kan bruges til at tegne efter instruks, fx til tosprogede med sprogligt efterslæb. I det følgende beskrives nogle måder at arbejde med tavlerne på – inddelt efter øvelsens formål. Der er givetvis

mange flere muligheder som denne forfatter ikke har opdaget. Send gerne nye ideer til pernillefrost@gmail.com

Eleverne kan sidde på gulvet i en rundkreds, eller på deres pladser, og de kan vise tavlen frem løbende til læreren eller til deres makker. Der kan både arbejdes med hele klasser, med udvalgte og med individuelle elever.

Eleverne skal have både tavle, kridt og svamp. Hav en spand eller plastboks klar med små svampe der er hårdt opvredet (ellers bliver det et værre pjaskeri), og meget våde tavler er ikke til at skrive på.

Øvelser som gør eleverne dus med skrivehuset (ord der samtidig kan læres af tosprogede, er fremhævet i kursiv, og de skal udtales langsomt og ekstra tydeligt af dig)

Tal om hvad tavlen forestiller på skrivehussiden. *Et hus*. Tal derefter om husets inddeling i *kælder*, *stue* og *loft*, og for de tosprogedes skyld, skal I altid sige ordene i kor. Der er også noget på *taget*, hvad hedder sådan en? Og hvad bruger man den til? Når I har talt om det, kan de tegne *røg* fra *skorstenen*. Brug nu begreberne *kælder*, *stue* og *loft* til at instruere dem i at tegne. Tegn en *mus* på *loftet* (se tavlerne og følg med i deres forståelse). En *edderkop* i *kælderen* (se tavlerne) og en *kat* i *stuen* (se tavlerne). Find på andre ting og dyr. Hvis det er elever som er sprogsvage, kan du nu repetere: Hvad har vi tegnet *på loftet*? ... og så videre. Hvor har vi tegnet *en edderkop*? ... og så videre. På et senere tidspunkt kan du tale om forskellen på *i/på*, *foran/bagved*, *over/under*, *højre/venstre* osv. For eksempel kan de tegne en lampe der hænger *i loftet*, til forskel fra en kasse der står *på loftet*.

Øvelser som træner bogstavernes størrelse, placering og skrivevej

Næste gang I tager tavlerne frem eller senere, kan du kalde huset for *et skrivehus*, og den anden side for *linjen*. Og herfra kan du så løbende vise dem hvordan bogstaverne "fylder" eller "bor" i huset og uden for huset.

Hvis I arbejder med Molevitten, er S I O de første 3 bogstaver. S – er verdens sværeste at skrive! Alle bogstaver starter jo oppefra, men med s (og de andre venstrekredse) skal man starte på "det røde øre". Det kan du vise ved at tegne et ovalt ansigt med et rødt øre. Sæt et kryds ved dét øre som man starter på (lav evt. en plakat til klassen, som man kan kigge på og huske efter). S skrives sådan: Start på det røde øre, tegn rundt om hovedet hen til det andet øre, kryds hen over halsen, ned og rundt om navlen – slut. Lad eleverne stå over for hinanden og tegne s'er med fingeren på hinandens kroppe nogle gange. Så er de klar til at skrive små s'er i skrivehuset. Visk tavlen ud og gentag med store S'er.

I er til gengæld verdens nemmeste bogstav – man skal bare lære at det store og det lille i er lidt forskellige. Lille i har smidt sit hoved op på loftet! Men de starter begge oppefra! Og til sidst laver man prikken over i'et. Det kan man sige mens man skriver det – det giver en lille knage til hukommelsen.

Når I kommer til O, er det nemmere for eleverne at lave venstrekredsen. Men de skal mindes om hvor man skal starte.

På et tidspunkt, fx når halvdelen af bogstaverne er indført, kan du lave opsummeringer. Alle store bogstaver er så store at de berører både stuen og loftet. De voksne bogstaver (=de store) siger til de små at de kun må lege i stuen. Men nogle af de små vil så gerne blive voksne, og de stikker lidt op på loftet (i, l, t, f, h, k), og nogle af de små vil gerne ned og rode i kælderen (p, g, j, q, y). De fleste vokaler er artige (a, e, u, o, æ, ø, å) – kun i vil på loftet, og y vil i kælderen. De små konsonanter er ret vilde, og de vil enten i kælder (g, p, j, q) eller på loftet (f, h, k, l, t). Nogle af konsonanterne er artige og bliver i stuen (c, m, n, r, s, v, x, z). Du kan også digte andre forklaringer, men når du på denne måde laver opsamlinger ("Nu skal vi tegne nogle artige små bogstaver", "Lad os tegne nogle små bogstaver der leger på loftet", "Skal vi tegne nogle små bogstaver, der leger i kælderen?") – så får du sat fokus på bogstavernes særtræk og placeringer.

Sammenhængen mellem de store og de små skal også have fokus. Ikke ret mange af bogstaverne er identiske som store og små bortset fra størrelse (kun SS, Oo, Øø, Vv – og de sjældne Cc, Xx, Zz). Du kan fx bede eleverne om at skrive det store T – mind om at det fylder loft og stue, og at det skrives oppefra. Vis hvordan, og lad eleverne skrive store T. Så kan I lege at Store T kalder på lille t der har været ude at lege. "Vi skal spiiise, lille t!" Og nu skal eleverne prøve at huske lille t frit. Det er denne type øvelse der baner gode hukommelsesstier for bogstaverne. Giv dem tid, men hvis det ikke kan huskes, så får man hjælp og skriver det. Der er ekstra god grund til at prøve at huske lille b, d, n, h, i, j, æ, ø og å, for det er typisk dem eleverne kommer til at bytte rundt på. Og det ser ud til at hjælpe dem at de fx husker det store B sammen med det lille (lille b kan gemme sig og forsvinde bag store B).

Når du beder eleverne skrive bogstaver på tavlen, kan du gøre det ud fra kælenavnet/lyd/håndfonem, men også bare fra lyd/håndfonem på et tidspunkt hvor kælenavnet er indlært og underforstået, for så vil eleverne selv kunne tænke på kælenavnet. Mod slutningen af året kan du eksperimentere med at nøjes med lyde.

Uanset hvilket clue du giver, kan du give dem bogstaver som danner lette lydrette ord med kendte bogstaver. Når de fx har skrevet et m, et å og et l, kan du så bede dem læse hvad de har skrevet.

Tavlerne er egnede til bogstavquiz, som er en sjov form for repetition. Den ligger på Molevittens website, men du kan også improvisere dig gennem de kendte bogstaver. Giv nogle ledetråde, fx "Jeg fylder stue og loft" – "jeg har stærke muskler" – "jeg er en konsonant" – "jeg er kun en lillebitte smule større end min søn". Og eleverne skriver deres bud. Ja, det var store T.

Man kan også træne skriveretningen med tavlerne. Lad altid eleverne starte med at tegne røg fra skorstenen som blæser mod højre. Dette for at minde dem om (b)læseretningen. Giv dem så billeder af lydrette ord som skal skrives. Start eventuelt med opgavearket der evaluerer læseretning. Klip evt. billederne ud, og giv dem et billede ad gangen med de to alternativer nedenunder. Tal om hvert enkelt eksempel, læs ordene i læseretningen og lad eleverne skrive et ord ad gangen.

Træning i at skrive uden for skrivehus

Vi vil jo gerne opøve elevernes evne til at placere bogstaverne rigtigt på en linje, med over- og underlængder – og med størrelsesforskel på de store og de små bogstaver. Det kan for eksempel gøres med denne leg.

I er kommet til Gg, og I har skrevet dem i skrivehuset. Så sender store G lille g ud af huset, og det er signal til at vende tavlen og skrive lille g først på linjen. (Tjek at alle har husket underlængden, ellers visk ud og skriv om). Hvad skal han købe? (eleverne skal finde på noget der begynder med g. Hvis én foreslår et drilleord, så siger du at lille g ikke kan skrive drilleord endnu.) En giraf!, foreslår en elev. Det kan I børnestave med de kendte bogstaver. Måske har I ikke haft r – og der sætter I så en streg. Nu har I skrevet et ord med g, og du kan lege videre ved at spørge: "Hvad skal store G med en giraf?" Og nu er det eleverne der byder ind med noget sjovt, fx "han skal ride på den!"

Mens børnestavningen er ny for eleverne, kan I stave i fællesskab, men efterhånden kan du lade dem prøve selv.

Når eleverne skal skrive hele ord, kan du med fordel benytte listen med lydrette ord fra websitet. De er listet sådan at de følger rækkefølgen i bogstavindlæringen. Bed dem fx om at skrive *jul* først i bogstavhuset – se på tavlerne sammen, eller lad makkerne se hinandens – og bed dem så om at skrive det på linjen bagefter. Se så om de huskede at j går under linjen, og at I er højere end j og u.

